

R E C E N Z J A
rozprawy doktorskiej mgr. Agnieszki Marzenny Strumińskiej
pod tytułem:
Wpływ kuratorów sądowych
na kształtowanie bezpieczeństwa społecznego nieletnich

1. UWAGI WSTĘPNE

Kompetencje społeczne i zawodowe kuratorów sądowych w sposób istotny wpływają na przebieg i wynik kształtowania bezpieczeństwa społecznego nieletnich. Jednocześnie są kategorią, która jest niełatwa do opisanania i wyjaśnienia. Być może dlatego problematyka ta została zbadana w niewielkim stopniu. Słusznie zauważa Autorka rozprawy, że jest niewiele informacji o modelach kompetencji kuratorów, stąd też istnieje potrzeba dogłębnego zbadania ich kompetencji, identyfikując szczególnie te, które w największym stopniu warunkują skuteczność pracy z podopiecznymi.

Dlatego też pozytywnie oceniam inicjatywę Autorki rozprawy, która dążyła do identyfikacji umiejętności, cech i postaw kuratorów w celu ustalenia wpływu tych dyspozycji na poczucie bezpieczeństwa społecznego nieletnich oraz zbadania różnic w dyspozycjach kuratorów zawodowych i społecznych.

Dodam, że Doktorantka podjęła się rozwiązania trudnego i interdyscyplinarnego problemu badawczego, który wymagał od niej dużego wysiłku poznawczego - dogłębnego przestudiowania literatury z zakresu teorii bezpieczeństwa społecznego, teorii kompetencji zawodowych, psychologii a ponadto dobrego przygotowania metodologicznego.

Uzyskane wyniki badań, jak słusznie wskazuje Doktorantka, mogą stać się podstawą do skonstruowania zagadnień warsztatowych, w trakcie których kuratorzy będą mogli rozwijać swoje umiejętności społeczne i zawodowe, a tym samym skuteczniej wpływać na poziom bezpieczeństwa społecznego nieletnich.

2. OCENA METODOLOGICZNA

W dysertacji Doktorantka zawarła wszystkie istotne założenia metodologiczne, określając sytuację problemową, cel badań, problemy badawcze, hipotezy, zmienne i wskaźniki zmiennych, metody badawcze, teren badań oraz dokonując charakterystyki próby badawczej.

Sytuacja problemowa przez Doktorantkę została opisana w sposób przekonujący i trafny. Doktorantka przedstawiła te kwestie, które wymagały dogłębnego zbadania oraz stały się podstawą Jej naukowej refleksji w formie dysertacji.

Cel główny pracy, sformułowany właściwie, Autorka przedstawiła w formie następującego zdania: *określenie wpływu sądowych kuratorów rodzinnych na bezpieczeństwo społeczne nieletnich.*

Trafnie został określony główny problem badawczy: *jakie kompetencje społeczne i zawodowe powinni posiadać sądowi kuratorzy rodzinni, aby zapewnić odpowiedni poziom bezpieczeństwa społecznego wśród nieletnich?* Autorka dokonała dekompozycji tego problemu na 3 problemy szczegółowe (1 teoretyczny i 2 problemy empiryczne): *1. Jak w bezpieczeństwie narodowym przedstawiana jest problematyka bezpieczeństwa społecznego i jego zagrożeń? 2. Jaki charakter ma poziom kompetencji społeczno-zawodowych sądowych kuratorów rodzinnych? 3. Jak kompetencje społeczno-zawodowe kuratorów sądowych wpływają na bezpieczeństwo społeczne nieletnich?*

Sądzę, że pierwszy problem szczegółowy można było pominąć, gdyż jego rozwiązanie zawarte jest w literaturze przedmiotu, jednak traktuję ten problem jako ukierunkowujący Doktorantkę podczas analizy tej literatury. Ponadto, biorąc pod uwagę, że Doktorantka sformułowała 8 hipotez szczegółowych i w tym 7 empirycznych, zasadniej było sformułować problemy szczegółowe odpowiadające poszczególnym hipotezom.

Wyniki studiów literatury przedmiotu oraz problemy badawcze stanowiły podstawę do sformułowania przez Autorkę głównej hipotezy badawczej (oznaczonej symbolem H) oraz 8 hipotez szczegółowych (H1-H8). Sposób sformułowania hipotezy głównej oraz hipotez szczegółowych można uznać za trafny i dobrze ukierunkowujący czynności badawcze Doktorantki.

Jednak w przypadku hipotezy H5 nasuwa się uwaga, że skoro Doktorantka zakłada, że pomiędzy kompetencjami społecznymi a uwarunkowaniami tych kompetencji występuje brak

korelacji istotnej statystycznie, to, niezasadne jest używanie w tym przypadku określenia *uwarunkowania*. Szkoda ponadto, że nie zostały one tu wymienione. Natomiast powtórzenie w hipotezie H5 treści z hipotezy H6 wynika zapewne z przeoczenia redakcyjnego Doktorantki.

Dobrze Doktorantka poradziła sobie z wyspecyfikowaniem zmiennych badawczych. Przedstawiła je w postaci tabeli (s. 17), co ułatwia czytelnikowi ich analizę.

Doktorantka wyjaśniła sposób doboru próby badawczej do badań ankietowych - 234 kuratorów, w tym 117 kuratorów zawodowych i tyluż kuratorów społecznych oraz właściwie i dogłębnie scharakteryzowała tę próbę. Badani byli kuratorzy sądowi Wydziałów Rodzinnych i Nieletnich, którzy swoje obowiązki realizują na mocy postanowień Sądu Okręgowego w Warszawie oraz Sądu Okręgowego-Praga w Warszawie.

Dobre metody badawcze, wykorzystane do zebrania i opracowania materiału empirycznego, nie budzą zastrzeżeń. Wykorzystaną metodą empiryczną słusznie był sondaż diagnostyczny techniką ankiety.

W celu realizacji badań zostały wykorzystane dane zebrane za pomocą następujących narzędzi badawczych: 1. Kwestionariusz ankiety – biograficzny (załącznik 1). 2. Kwestionariusz ankiety – kompetencji zawodowych (załącznik 2). 3. Kwestionariusz ankiety – kompetencji społecznych (załącznik 3). 4. Kwestionariusz ankiety – radzenia sobie w sytuacjach stresowych (kryzysowych) (załącznik 4). 5. Kwestionariusz ankiety – poczucie sensu życia (załącznik 5). Charakterystykę tych narzędzi Autorka syntetycznie zawarła na s. 23-25.

Kwestionariusz kompetencji zawodowych został skonstruowany przez Doktorantkę oraz poddany przez nią ocenie rzetelności, której procedura słusznie została szczegółowo opisana (pkt. 1.6). Szukając związków pomiędzy wybranymi zmiennymi, Doktorantka wykorzystowała aparat opisu statystycznego, określając współczynniki korelacji oraz wykorzystując stosowne testy statystyczne. Do analizy statystycznej wyników badań własnych został użyty program SPSS for Windows.

Uważam, że przyjęty tok procesu badawczego jest zasadny i dobrze świadczy o zrozumieniu istoty prac badawczych przez Doktorantkę. Doktorantka właściwie opisała czynności realizowane podczas etapu wstępnego, zasadniczego i końcowego. Do organizacji badań nie mam zastrzeżeń.

Reasumując, uważam, że Autorka generalnie dobrze poradziła sobie z określeniem założeń metodologicznych, gdyż ich układ i treść są wystarczająco przejrzyste i uporządkowane oraz oddają intencje badawcze Autorki rozprawy. Wskazane usterki nie wpływają istotnie na ocenę tej warstwy rozprawy.

Biorąc pod uwagę powyższe spostrzeżenia, kwestie metodologiczne rozprawy oceniam pozytywnie.

3. OCENA MERYTORYCZNA

Recenzowana rozprawa jest wydawnictwem zwartym, zawierającym: wstęp, rozdział metodologiczny dwa rozdziały teoretyczne, rozdział empiryczny, zakończenie, bibliografię, spis rysunków, spis tabel oraz załączniki (215 stron). Uważam, że struktura rozdziałów i podrozdziałów rozprawy jest uporządkowana i logicznie wynika z przyjętych problemów i hipotez badawczych.

W pierwszym rozdziale teoretycznym Doktorantka w sposób właściwy i pogłębiony dokonała analizy literatury przedmiotu dotyczącej istoty i typologii bezpieczeństwa, uwydatniając kwestie bezpieczeństwa wewnętrznego. Autorka skupiła się na teoretycznych ujęciach tego bezpieczeństwa, trafnie wyjaśniając istotę, złożoność i różnorodność koncepcji bezpieczeństwa wewnętrznego oraz charakteryzując zagrożenia dla bezpieczeństwa. Na zakończenie rozdziału Doktorantka przedstawiła wyniki ciekawych teoretycznych dociekań nad zagrożeniami dla nieletnich. Reasumując, treści tego rozdziału oceniam pozytywnie.

W drugim rozdziale teoretycznym rozprawy Doktorantka wyjaśniła termin kurateli i kuratora. Następnie syntetycznie scharakteryzowała genezę i rozwój instytucji kuratora oraz sądów rodzinnych. Dalsze rozważania słusznie poświęciła na charakterystyce pracy sądowego kuratora rodzinnego jako podmiotu wypełniającego postanowienia Sądu Rodzinnego. Szczególną uwagę zwróciła na pełnienie nadzoru w postępowaniu przedsądowym, jak i wykonawczym. Opisała obowiązki i uprawnienia kuratorów, właściwie zidentyfikowała czynniki determinujące efektywność pracy kuratorskiej. Następnie dokonała dogłębnej i trafnej analizy pojęcia kompetencji społecznych oraz struktury tych kompetencji. Analiza ta oraz zadania kuratorów były podstawą do wyodrębnienia przez Doktorantkę kompetencji społecznych istotnych w pracy kuratora, w tym podstawowych umiejętności w procesie wywierania wpływu na podopiecznych. Prawidłowo wyjaśniła również kwestię stylów reagowania w sytuacjach trudnych oraz kwestię poczucia sensu życia. Następnie Doktorantka

poddała ocenie czynniki kreujące rozwój kompetencji społecznych sądowych kuratorów rodzinnych ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia stylów reagowania w sytuacjach trudnych oraz podstawowych umiejętności zadaniowych w procesie wywierania przez kuratorów wpływu na nieletnich. Rozdział ten stanowi dobrą podstawę do rozważań i rozwiązań ujętych w części badawczej rozprawy i oceniam, że został opracowany na dobrym poziomie.

Jednak uważam, że raczej niecelowe było aż tak szerokie rozbudowanie treści dotyczących stresu w funkcjonowaniu człowieka (s. 140-153) – analiza pojęć i podejść do stresu, przyczyn stresu oraz koncepcji i uwarunkowań radzenia sobie ze stresem. Autorka włożyła w opracowanie tego ciekawego podrozdziału dużo wysiłku, jednak jej rozważania mają charakter ogólny i w treściach Autorka rzadko odnosi się do pracy kuratorów sądowych.

W ostatnim, szczególnie wartościowym, czwartym rozdziale, Autorka omówiła wyniki badań własnych. Przedstawiła wyniki badań dotyczące: kompetencji społecznych, stylów reagowania w sytuacjach kryzysowych, natężenia sensu życia oraz podstawowych umiejętności zadaniowych w procesie wywierania wpływu. Uważam, że wyniki te opisane są dogłębnie i trafnie. Przeprowadzane analizy statystyczne pozwoliły Doktorantce na weryfikację w tym rozdziale hipotez szczegółowych i stwierdzenie, iż w wielu przypadkach nie ma istotnie statystycznych różnic pomiędzy dyspozycjami kuratorów zawodowych a dyspozycjami kuratorów społecznych.

W rezultacie prowadzonych badań Doktorantka opracowała wartościowy poznawczo i utylitarnie obraz (model) cech kuratorów sądowych (s. 184) oraz w efekcie słusznie wskazała, że *cechy kuratora bez wątpienia prowadzą do rozładowania u jednostki lęku, gniewu, niepewności oraz wprowadzają ją w atmosferę nadziei, życzliwości, dostrzegania własnych możliwości i zaufania do siebie.*

W zakończeniu Autorka podsumowała wyniki badań, odnosząc je do hipotez szczegółowych oraz hipotezy głównej. Przedstawione wnioski są generalnie trafne i uzasadnione.

Oceniam, iż literatura przedmiotu, którą wykorzystwała Autorka przy opracowaniu dysertacji jest bogata, generalnie właściwie dobrana i interpretowana.

Doktorantkę cechuje ścisły i zrozumiały styl pisarski. Praca została opracowana na dobrym poziom edytorskim. Przypisy opracowane są zgodnie z zasadami. Wartość rozprawy wzbogacają liczne rysunki i tabele, które ułatwiają percepcję opisywanych przez Autorkę treści.

Generalizując ocenę części merytorycznej stwierdzam, iż jest ona opracowana na dobrym poziomie, a przy tym Doktorantka wykazała się głęboką znajomością literatury przedmiotu oraz umiejętnością prezentowania myśli i formułowania zasadnych, przekonujących wniosków poznawczych i użytecznych.

Podczas obrony rozprawy proszę Doktorantkę o rozważenie następujących kwestii:

1. Jedną z wymienianych w rozprawie niezbędnych kompetencji kuratorów sądowych jest motywowanie. Proszę wyjaśnić, jaki sposobami kuratorzy mogą motywować nieletnich?
2. Proszę o pogłębiony komentarz do wniosku wynikającego z badań, iż brak jest statystycznie istotnych różnic pomiędzy kuratorami zawodowymi a społecznymi. Jakie mogą być tego przyczyny?
3. We wniosku nr 10 na s. 183 napisała Pani: *...nie stwierdzono zależności, że sądowi kuratorzy rodzinni o wysokim poziomie kompetencji społecznych w swojej pracy zawodowej posiadają znaczne umiejętności diagnostyczne, komunikacyjne, motywacyjne, rozwiązywania konfliktów, współpracy, kształtowania postaw społecznie akceptowanych, kontroli i tym samym mają pozytywny wpływ na kształtowanie bezpieczeństwa społecznego nieletnich*. Czy więc oznacza to, że z Pani badań wynika, iż kompetencje społeczne kuratorów nie wpływają na bezpieczeństwo społeczne nieletnich? Proszę o interpretację tego wniosku.

4. KONSTATAcje OGÓLNE I WNIOSEK KOŃCOWY

Reasumując prezentowaną ocenę rozprawy, stwierdzam, że mgr Agnieszka Marzenna Strumińska opracowała dysertację doktorską na dobrym poziomie. Praca została napisana komunikatywnym, ścisłym terminologicznie językiem. Prezentowane treści są wynikiem badań empirycznych Autorki, właściwie zaplanowanych, realizowanych i interpretowanych. Rozprawa posiada więc walory metodologiczne i merytoryczne, świadczące o wystarczających kompetencjach badawczych Doktorantki w obszarze nauk o bezpieczeństwie. Doktorantka wykazała się przymiotami pożądanymi u pracownika naukowego – zdolnościami analitycznymi i syntetycznymi, dociekliwością i dokładnością badawczą.

Biorąc pod uwagę powyższe konstatacje i wnioski szczegółowe, przedstawioną dysertację doktorską oceniam pozytywnie. Stwierdzam, że spełnia ona warunki ustawowe, stąd też wnioskuję o jej przyjęcie i dopuszczenie do publicznej obrony.

